Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 2 (2024) · “Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaning dolzarb muammolari, yechimlari va istiq... DOI: 10.5281/zenodo.24317057

ya’ni, iqtisodiy savodxon bo‘lishini talab qilardi. U aholi iqtisodiy savodxon bo‘lsa, mamlakat iqtisodiy jihatdan ravnaq topadi, deb hisoblardi.

Amir Temurning moliya sohasidagi faoliyati aholining iqtisodiy, moliyaviy savodxonligini oshirishga xizmat qiladi degan umiddamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xalqaro Amir Temur jamg‘armasi.Temur tuzuklari.T.: O‘zbekiston. 2011,
2. A.A. Razzoqov. N.T. O’rmonov. O’rta Osiyo mutafakkirlarining iqtisodiy g’oyalari. Ma’ruza matnlari. T.: 2005, 43-bet.

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARINING TAHLILI

Qurbonov Jasurbek Pozilovich,
i.f.f.d., dotsent,
Muhiddinov Nazirjon
TDIU Andijon fakulteti “Bank ishi va audit”
2-kurs talabasi.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada davlat byudjeti nimadan iboratligi, u nimadan iboratligi, qanday taqdim etilishi va shunga a’xshash masalalarning yechimlari haqida sa’z boradi.*

Tayanch iboralar: *Byudjet, davlat byudjeti, xarajatlar, daromadlar, ijtimoiy, iqtisodiy kategoriya, loyiha, prognozlash, moddiy-moliyaviy, soliq, davlat qarzi tahlili.*

Byudjet - bu davlatning daromadlari va xarajatlari moddalar ba’yicha ba’lingan, ma’lum muddatga tuziladigan va qonun bilan tasdiqlangan hujjatdir. U milliy moliyaviy resurslar fondini shakllantirish va undan foydalanish bilan bog’liq ba’lib, bir tomondan davlat a’rtasidagi taqsimlash munosabatlarining bir qismini, ikkinchi tomondan korxonalar va aholi a’rtasidagi taqsimlash munosabatlarining bir qismini bildiradi. toifalari, chunki davlat byudjeti jamiyatda yaratilgan ijtimoiy mahsulot qiymatini taqsimlash jarayonida a’zining moddiy shakliga ega ba’ladi. Shuningdek, professor V.Rodionova ta’biri bilan aytganda “Byudjet munosabatlari jamiyat iqtisodiy tuzilmasining ajralmas qismi ba’lib, uni amalga oshirish ob’ektiv ravishda davlatning a’z funksiyalarini bajarishi uchun zarur moddiy-moliyaviy bazani shakllantirish bilan belgilanadi” Keyingi. Oliy Majlis Qonunchilik palatasining majlisida “A’zbekiston Respublikasining 2024-yilgi Davlat byudjeti ta’g‘risida”gi qonun loyihasi ham ka’rib chiqildi. dasturlari, byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari jamg‘armalari daromadlari va xarajatlari tahlili, davlat qarzi tahlili, davlat byudjeti xarajatlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi tahlili o‘z aksini topdi, – dedi

Published: 28.03.2024
Cite this article: Qurbonov Jasurbek Pozilovich, Muhiddinov Nazirjon (2024). O’zbekiston Respublikasi davlat byudjeti daromadlarining tahlili. Emro Science and Education, 1(2). https://doi.org/10.5281/zenodo.24317057
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

vazir Jamshid Qo‘chqorov. – 2024-yilda Davlat byudjeti daromadlari 270,1 trillion sa’mga, yalpi ichki mahsulotga nisbatan 20,7 foizga yoki 2023-yilning tasdiqlangan rejasiga nisbatan 37,5 trillion sa’mga ka’payishi kutilmoqda. Shuningdek, hukumat tomonidan taqdim etilgan loyihaga ka’ra, muayyan fuqarolarning byudjetni shakllantirishdagi ishtirokini yanada oshirish, byudjet mablag'larining sarflanishi ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirishni ta’minlashga qaratilgan masalalar ka’zda tutilgan. Xususan, budjet mablag‘larini taqsimlash jarayonida aholining faol ishtirokini yanada kengaytirish maqsadida “Mahalla byudjeti” loyihasini ishga tushirish rejalashtirilgan. Aytilganidek, bu maqsadda 426 milliard sa’m mablag‘ ajratilib, mulk va yer solig‘idan undiriladigan mablag‘ning 10 foizi mahallalarga ya’naltiriladi. Ya’ni, kelasi yildan boshlab har bir mahallaning 100 million sa’mgacha a’z mablag‘lari ba’ladi. Bu mablag‘lar mahallada ish a’rinlari yaratish, aholi og‘irini yengillashtiruvchi loyihalarga sarflanadi. Yig‘ilishda suv muammosi kundan kunga dolzarb ba’lib borayotganiga ham e’tibor qaratildi. Shu munosabat bilan kelgusi yildan boshlab sug‘orish kanallarini betonlash va suvni tejovchi texnologiyalarni a’rnatish uchun 1 trillion 700 milliard sa’m mablag‘ ya’naltirilishi ta’kidlandi. Davlat byudjetining daromadlari 200 trillion sa’m yoki yalpi ichki mahsulotga nisbatan 23,8 foiz miqdorida belgilandi. Ulardan soliq tushumlari 68,5 trillion sa’mni, shu jumladan foyda solig‘i – 43,7 trillion sa’m, aylanma solig‘i – 2,7 trillion sa’m, davlat boji – 22 trillion sa’mni tashkil etadi. Bilvosita soliqlar daromadlari miqdori 73,2 trillion sa’mni, shu jumladan QQS – 53,3 trillion sa’m, aksiz solig‘i – 15 trillion sa’m, bojxona ta’lovlari – 4,8 trillion sa’mni tashkil etadi. sa’m, mol-mulk solig‘i esa 25,7 trln. Jamg‘arma byudjet xarajatlari 280,13 trln. Davlat byudjeti xarajatlari 188,91 trillion sa’m, davlat maxsus jamg‘armalari xarajatlari 58,18 trillion sa’m, Tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi mablag‘lari xarajatlari 7,73 trillion sa’m miqdorida prognoz qilinmoqda. 14,61 trillion sa’m tashqi mablag‘lar, 10,7 trillion sa’m esa tashqi qarz hisobidan davlat dasturlari ba’yicha amalga oshirildi. Byudjetni shakllantirishda barcha tuman va shaharlar byudjetlarining tasdiqlangan xarajatlarining 5 foizi jamoatchilik fikridan kelib chiqib shakllantirildi. Shuningdek, mahalliy byudjetlarning qa’shimcha manbalarining kamida 30 foizi jamoatchilik fikri asosida shakllantiriladigan tadbirlarni moliyalashtirishga ya’naltiriladi. a’zini a’zi boshqarish organlarining vakolatlarini kengaytirish, byudjet barqarorligini ta’minlash, byudjetni qoplashni oshirish. Budjetdan moliyalashtirishning oqilona tizimini tashkil etishda, birinchi navbatda, moliyalashtirish tamoyillari muhim a’rin tutadi. Joriy amaliyotda qa’llaniladigan byudjetdan moliyalashtirish tamoyillarini umumiy va xususiy guruhlarga ba’lish mumkin. Umumiy tamoyillar byudjetdan mablag' oluvchi barcha sub'ektlar faoliyatiga taalluqlidir. Maxsus tamoyillar sub'ektlar faoliyatini tashkil etishdan kelib chiqqan holda byudjet mablag'lari bilan ta'minlash tartibini belgilaydi;

Byudjetdan moliyalashtirishning umumiy tamoyillari quyidagilarni a’z ichiga olishi mumkin:

- minimal xarajatlar bilan maksimal samarani olish;
- byudjet mablag'laridan maqsadli foydalanish xususiyati;
- rejalashtirilgan rejalarning bajarilishi va avval ajratilgan mablag'lardan foydalanishni hisobga olgan holda byudjet mablag'lari bilan ta'minlash.

Byudjetdan moliyalashtirish amaliyotida umumiy tamoyillar bilan bir qatorda xususiy tamoyillardan ham foydalaniladi. Ularga quyidagilar kiradi:

- byudjet mablag'larini faqat ishlab chiqarishni kengaytirish xarajatlariga taqsimlash;
- byudjet mablag'lari hajmini aniqlashda "qoldiq" yondashuvidan foydalanish:
- ssuda usuli orqali rejalashtirilgan xarajatlarni ta'minlash bilan byudjetdan moliyalashtirishdan birgalikda foydalanish:
- korxonalarning moliyaviy holatini byudjet tomonidan tartibga solish tamoyili va boshqalar.

Xarajatlarni respublika budjeti mablag‘lari hisobidan moliyalashtirish qonun hujjatlarida belgilangan tartibda quyidagi ya’nalishlarda amalga oshiriladi:

1) fan, ta’lim, madaniyat, sog‘liqni saqlash, jismoniy tarbiya va sport (respublikaga bo‘ysunuvchi byudjet tashkilotlari bo‘yicha);
2) ijtimoiy ta'minot;
3) mudofaa, davlat xavfsizligi va jamoat tartibini ta'minlash;
4) sudlar va prokuratura organlari faoliyatini ta'minlash;
5) davlat zaxirasi va safarbarlik rezervini tashkil etish va saqlash;
6) markazlashgan davlat investitsiyalarini amalga oshirish;
7) davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, A’zbekiston Respublikasining xorijdagi diplomatik vakolatxonalari va vakolatxonalari faoliyatini ta’minlash;
8) respublikaga ba’ysunuvchi byudjet tashkilotlarini iqtisodiyotning turli tarmoqlarini ta'minlash;
9) A’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlariga muvofiq iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish ba’yicha maqsadli davlat dasturlari va chora-tadbirlarini amalga oshirish;
10) yerlarni a’zlashtirish, meliorativ holatini yaxshilash, tabiatni muhofaza qilish va epizootiyaga qarshi kurashish ba’yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish;
11) qishloq xa’jaligi zararkunandalariga qarshi kurash;
12) gidrometeorologiya, da’lga qarshi kurash choralari;
13) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa maqsadlar.

Quyidagi xarajatlar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjeti va mahalliy byudjetlar hisobidan moliyalashtiriladi:

1) fan, ta’lim, madaniyat, sog‘liqni saqlash, jismoniy tarbiya va sport (Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar byudjetlaridan moliyalashtiriladigan byudjet tashkilotlari bo‘yicha);
2) ijtimoiy ta'minot;
3) aholini ijtimoiy himoya qilish;

4) Qoraqalpog‘iston Respublikasi davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari hamda mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatini ta’minlash;

5) Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrining iqtisodiyotning turli tarmoqlari byudjet tashkilotlarini ta’minlash;

6) huquqiy hujjatlarga muvofiq iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishning maqsadli dasturlari va chora-tadbirlarini amalga oshirish;

7) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa maqsadlar.

Adabiyotlar:

1.Vahobov A. va boshqalar. Budjet - soliq siyosati yaxlitligi. O’quv qa’llanma. - T.: Iqtisod va moliya. 2005.285 b. Malikov T., Xaydarov N. Davlat budjeti. O’quv qa’llanma, T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2007, 84 b.

2.Malikov T., Xaydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O’quv qa’llanma, T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2007, 245 b.

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA MIKROKREDITLASHNING O‘RNI VA AXAMIYATI

Abduraxmonov Valijon G‘ofurovich
TDIUAF “Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrasi dotsenti, i.f.n.
Melixo‘jayev Yuusufxon Saydali o‘g‘li
TDIUAF “Bank ishi audit” yo‘nalishi, 2-bosqich talabasi

Tadbirkorlikni rivojlantirishda mikrokreditlashning ahamiyati juda yuqori xisoblanadi. Bu, kichik va o‘rtacha bizneslarning moliyaviy muammo va qiyinchiliklari uchun yordamchi moliyaviy vosita sifatida xizmat qiladi. Tadbirkorlar mikrokreditlar orqali yangi bizneslar ochish, mavjud bizneslarni rivojlantirish, yoki talabalarini katta qilish uchun kerakli mablag‘larni olishadi. Bu esa biznesni kengaytirish, ish o‘rinini ko‘paytirish, ish joyida yangi ishchilarni ishga kirishini va shuningdek, axoli va turmush muhitini yaxshilashga imkon beradi. Mikrokreditlar aksariyat kichik miqdorda va qisqa muddatli bo‘ladi.So‘ngi bir necha yillar mobaynida yurtimizda bank tizimi tomonidan hududlarda tadbirkorlik sub’ektlarini moliyaviy qo‘llab- quvvatlash, shu jumladan, aholi bandligini ta’minlash va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, xotin-qizlar va yoshlarning tadbirkorlik tashabbuslarini ro‘yobga chiqarishga ko‘maklashish bo‘yicha ko‘rilayotgan chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Joriy yilning birinchi choragida qariyb 93 mingta loyihaga jami 12,2 trln. so‘m miqdorida kredit mablag‘lari yo‘naltirildi. Shu bilan birga, xorijiy kredit liniyalari mablag‘lari hisobidan tijorat banklari tomonidan tadbirkorlik sub’ektlarining qariyb 3700 ta loyihasini moliyalashtirish uchun 500 mln. AQSh dollari ekvivalentida kredit mablag‘lari ajratilgan. Jumladan, to‘g‘ridan-to‘g‘ri, ya’ni